

Compareixença a la Comissió d'Infància del Parlament de Catalunya. 9 d'abril de 2019.

Francisco Cárdenas, president de l'associació per a la defensa dels menors, Aprodeme.

Aprodeme és una associació de famílies, en el sentit més ampli de la paraula: famílies biològiques, en processos d'acolliment, d'adopció, de preadopció, famílies extenses, etcètera... amb situacions molt diverses totes elles, però amb un denominador comú, i és que d'alguna manera ens sentim maltractats per l'administració responsable de la protecció de menors; creiem que s'estan prenent decisions injustes, que causen un greu perjudici als nostres fills, a nosaltres mateixos i per això ens unim, ens unim per lluitar, per millorar les coses, per fer propostes i per intentar en la mesura de la capacitat que tenim que això no continuï passant.

Mai hi ha hagut tanta unanimitat en un mateix fet, que és la necessitat de reformar el nostre sistema de protecció. Els partits polítics, el síndic de greuges, ONGs, sindicats, experts, mitjans, les mateixes famílies..., tothom coincideix en un fet: el sistema s'ha de reformar. Inclús la pròpia administració ho ha incorporat al seu discurs ja, la necessitat de reformar el sistema.

Això és una constatació que en aquests moments necessita una resposta.

I què és el que demanem? Demanem que la intervenció de l'administració tingui totes les garanties de defensa efectiva. Avui no és així. Avui s'estan violant sistemàticament els drets més fonamentals, drets recollits en la mateixa Constitució, en el Conveni de protecció dels drets humans, etcètera.

A Catalunya, un tècnic, mitjançant una resolució estrictament administrativa, pot retirar un menor de la seva família sense cap tipus de control. És una administració fora de control judicial, tant en les formes com en el fons.

Tenim un sistema pervers, on els equips tècnics realitzen un informe proposta, els jurídics li donen forma i l'executen. Amb posterioritat, una vegada el menor aquest ja està fora de la seva família, poden transcorre fins a sis mesos o més fins que un nou informe de l'administració ratifica la decisió que s'havia pres o la tira enrere.

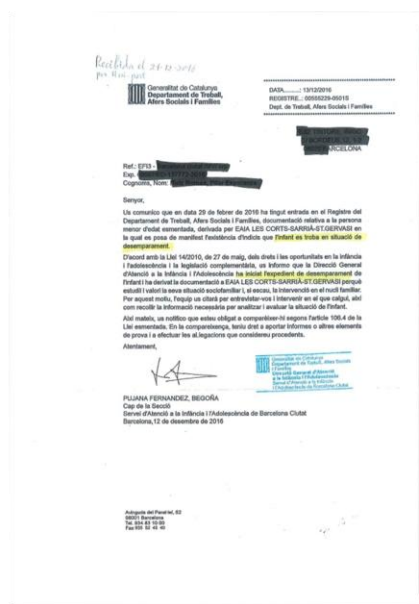
Ara els tècnics uneixen a la seva tasca les d'avaluar, jutjar i resoldre sobre un cas, reunint en un equip moltes vegades unipersonal o molt petit, les funcions de policia, de tècnic i de jutge, sense que hi hagi separació de poders, sense que intervingui cap altra institució. Això atorga als tècnics, a la pràctica, un poder enorme per decidir sobre les vides dels usuaris sense donar compte a ningú.

El sistema que tenim ara no és garantista. Els motius de desemparament poden ser qualsevol motiu que un tècnic consideri. que és un motiu apte, qualsevol.

Massa sovint veiem que es confon risc i desemparament.

... el/la menor se encuentra en
situación de riesgo de
desamparo

...l'infant es troba en situació
de desemparament.

Això que veieu aquí és un escrit rebut per una família: per una cara està en català i per l'altra en castellà. En la cara en castellà diu: "El/la menor se encuentra en situación de riesgo de desamparo"; l'altra cara, diu: "L'infant es troba en situació de desemparament." ¿En què quedem? ¿L'infant aquest està en una situació de desemparament, de risc, o de risc de desemparament?.

Això no deixaria de ser una anècdota en la redacció si no fos perquè a la pràctica moltes de les situacions que es qualifiquen, o es determinen com a situacions de desemparament, que tothom entén què pot arribar a ser, es confonen. Si és el cas, són com a molt situacions de risc. Si a la llei estiguessin ben definits els motius de desemparament segurament això no passaria o es minimitzaria molt, per no citar el redactat aquest d'"El/la". Aquest paper que tenen vostès aquí li

canvia la vida a un nen i a una família, i «El/la» vol dir que és un expedient, que és un paper estàndard. Ni tan sols el tècnic que ho ha redactat sap si està parlant d'un nen o d'una nena.

S'abusa de la figura de desemparament. Això és el que diu la llei quan enumera els motius perquè un menor estigui desemparat. Comença dient: *abandonament, maltractaments físics, psíquics*, o sigui motius que tothom entén que són situacions molt greus, que són motius de desemparament, però és que l'última causa de totes és *“qualsevol altra situació de desatenció o negligència”*. És a dir, l'arbitrarietat està servida. Qualsevol altra situació vol dir això, vol dir qualsevol altra situació que un tècnic consideri.

Això no passa en altres àmbits de l'ordenament jurídic. Els delictes penals estan molt ben tipificats i el que no diu allà que és un delicte, no ho és. Aquí no, aquí això està obert i segurament si en el moment de fer la llei s'hagués fet un esforç més gran per explicitar millor els motius, bona part de l'arbitrarietat que denunciem no es donaria.

Tenim un sistema que fracassa. Aquesta paraula és molt forta, però és que no la diem nosaltres –nosaltres, també–, però no la diem nosaltres. La diuen sentències judicials, ho diu el síndic, ho diuen entitats o ONGs com Save The Children, Amnistia Internacional, etcètera, que parlen de fracàs. Aquí teniu la transcripció d'un informe d'Amnistia Internacional, on la jutgessa Carmen Orlan denuncia la situació de maltractament i abusos en els centres de menors en el conjunt de l'Estat, i molt especialment a Catalunya, afirmant: *“Estem apostant per uns centres concertats, de gestió privada. S'estan fent multinacionals de tractaments de menors perquè, encara que han de ser entitats sense ànim de lucre, de fet són negocis. Tot això és un embull.”* Ho diu aquesta jutgessa en un informe d'Amnistia Internacional.

O un escrit aparegut fa poc, dels centenars d'escrits que podria aportar, on un professor de prestigi reconegut, Ramon Moles, escriu un article que es titula *«Són menors maltractats»*. Però és que també ho diuen sentències judicials, moltes sentències judicials. Porto aquí una de les més recents, d'octubre d'aquest any passat. La sentència afirma –això és transcripció literal de la sentència, insisteixo, ho diu un jutge: *“Els documents incorporats són inconnexos per part de la DGAIA, diversos informes sense seguir cap ordre lògic. És indicatiu del tantsemenfotisme en la tramitació de la documentació de la DGAIA. L'informe proposat està signat per un equip anònim. Aquest jutge va demanar via telefònica més informació, vist el galimaties de documents. La desídia de la DGAIA és més que evident i el jutge arriba a la conclusió de que estem davant d'un cas que es podria qualificar com de maltractament institucional per omissió cronificada”*. Insisteixo, això està recollit en una sentència. Hi ha moltes més.

Però és que ho diuen també testimonis que ens arriben a l'associació Aprodeme. Testimonis com el d'una menor que s'adreça per escrit a l'associació i ens diu: *“Soc una menor que porta escapolida gairebé dos mesos. Solc estar molt més. La meva experiència en la DGAIA ha estat nefasta, porto més de trenta escapoliments en nou centres diferents”*.

O el testimoni d'una altra menor que diu, literalment: *“Quan vaig ingressar a Coda 2”, (Coda 2 és un CRAE), la meva vida va canviar per complet. Vaig conèixer les drogues...”* I continua amb un extens relat de greuges, de queixes, de protestes.

Diputades i diputats, això no són casos aïllats. Són centenars de testimonis que arriben a Aprodeme, que per falta de recursos d'aquestes persones, no poden arribar a un altre lloc.

És un parany comptabilitzar el fracàs del sistema per les sentències judicials que un jutge, en la instància que sigui, revoca i dona la raó a l'administració. Entre d'altres raons, perquè molt porques famílies, molt poques persones, tenen la capacitat i els recursos econòmics, personals, de tot tipus, per enfrascar-se en una lluita judicial i arribar, al cap de 2, 3, 6 anys, a una sentència que li doni o no la raó. I és que, de totes maneres, la protecció judicial tardana no és protecció.

Tothom estaria d'acord, en teoria si més no, que un menor on ha d'estar és amb la seva família de referència. Si això no és possible, amb la família extensa. Sinó, en una família aliena i, sinó, en un centre. Aquesta és la teoria, però ens podríem preguntar: per què serveixen els centres de menors?

Alguns indicadors del funcionament d'aquests centres, indicadors que costa moltíssim de trobar:

El 52 per cent dels nens i nenes tutelades no acaben l'ensenyament secundari obligatori. Als 15 anys, només el 30 per cent estan en el curs que li correspon. Es constata un elevat fracàs escolar. L'índex de repetidors a la població no tutelada està al voltant del 9 per cent. A la població tutelada, està per sobre del 64 per cent.

Cataluña (2009-2010)		
	Población general	Población protección
Tasa de idoneidad a los 15 años	69,4%	31,7%
Repetidores en la ESO	9,1%	64,5%
Graduados por edad	60%	20,6%
Graduados segun evaluados en 4º de ESO	81,9%	59,6%
Educación especial por edad	1,1%	10,6%

Crida l'atenció, això també està extret d'un treball de la universitat i de la mateixa administració, quina és la principal raó per la que un menor abandona un centre. I és per escapoliment. Escapoliments de llarg durada, no parlem d'uns dies només.

El 43 per cent dels motius pels quals un menor abandona un centre és per escapoliment. Un 20 per cent arriben a aconseguir una bona evolució en el seu procés. Però és que un altre 20 per cent abandona, simplement perquè arriba a la majoria d'edat i ja ha d'anar cap a un altre lloc. I un 16 per cent, perquè se'ls trasllada de centre.

La manca de control en els centres es manifesta també en fets com la inexistència o el desconeixement dels reglaments de règim intern. Aquesta associació va demanar, fa un any, a la DGAIA, una còpia dels reglaments de tots els centres. La resposta va ser que no es podien facilitar perquè estaven en procés d'elaboració. Costa creure que s'estigui tant de temps sense reglament en els centres.

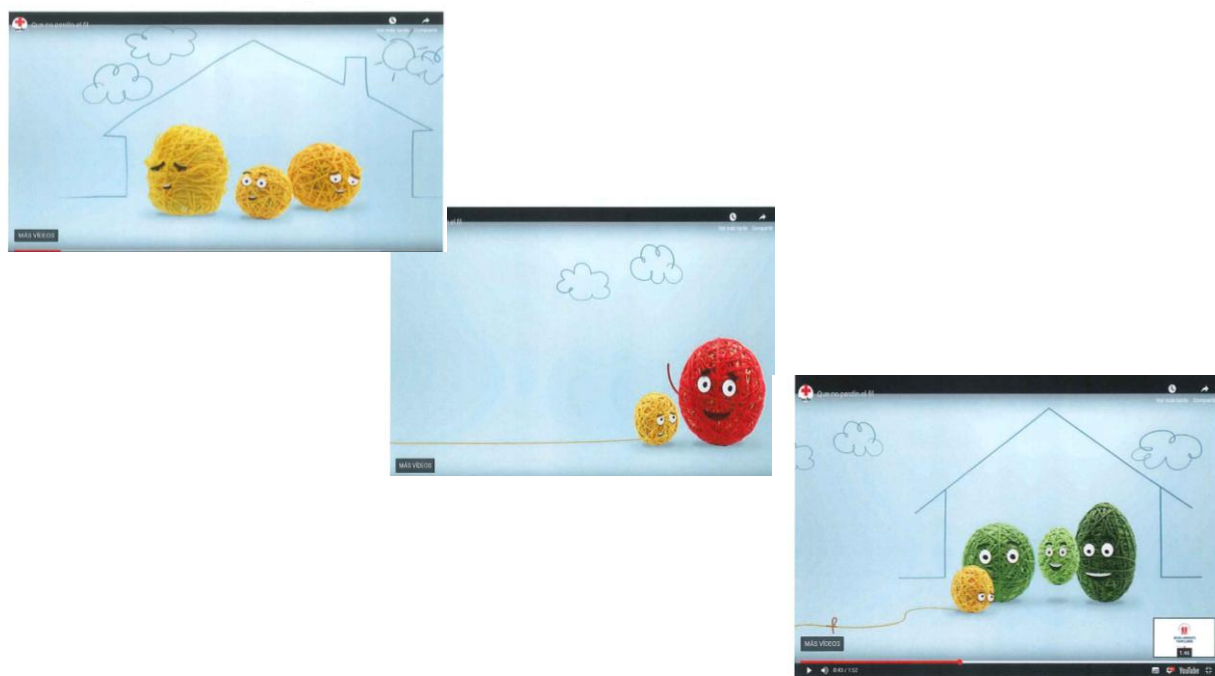
Davant la insistència d'Aprodeme, la següent resposta va ser que els estaven preparant i que aviat sortien. Després de diversos intents, a data d'avui (abril 2019) hi havia publicats 9, dels cent i escaig centres que hi ha a Catalunya, només 9 centres havien publicat el Reglament de Règim Intern. És una altra mostra de la poca transparència o de la manera de fer.

I, per acabar amb els centres, no faré esment a una llarguíssima llista de denúncies que arriben des de molts llocs: agressions a treballadors; convivència de menors amb problemes psicològics molt greus amb menors que només tenen un problema familiar; convivència d'adolescents amb nens petits; separació de germans; escapoliments; embarassos; càstigs desproporcionats; privatització dels serveis de menjar; recursos a roba de segona mà; recursos a bancs d'aliments; abusos sexuals entre menors, etcètera, etcètera.

En relació a les famílies d'acollida, es podrien preguntar per què en un país tan solidari com aquest, que fas el que sigui, muntés l'activitat que sigui i et surten voluntaris a sota les pedres, excepte per l'acolliment familiar.

Any rere any l'administració fa campanyes insistint. Reunió d'Aprodeme rere reunió d'Aprodeme, apareixen dos, tres famílies que han estat famílies d'acolliment i que no volen sentir parlar-ne mai més del tema, que se senten maltractades, que venen a denunciar el maltractament perquè l'administració els ha tractat i considerat com a mers instruments.

Aquestes imatges estan extretes d'un vídeo, on l'ICAA i una fundació expliquen el que és un acolliment. Es suposa que és un vídeo per incentivar i per explicar el que és l'acolliment familiar.

El vídeo comença amb la imatge de dalt, on un pare i una mare li giren la cara, literalment, al nen. El nen va darrere i crida l'atenció del pare. El pare mira cap a un altre costat, després va a la mare, fa el mateix, la mare li gira l'esquena. Aquest nen se sent abandonat, comença a caminar per la vida fins que apareix una administració riallera, bondadosa, que agafa aquest nen i el porta cap a una altra família, que aquesta sí que somriu.

El missatge de culpabilització de les famílies d'origen que hi ha darrere d'aquest vídeo, d'aquesta imatge, és brutal. I està en el fons de bona part de les nostres queixes: que es culpabilitza sempre la família, són enemigues.

A Aprodeme, dels milers de famílies que hem contactat, mai hem trobat una família que li giri la cara al seu fill, que li digui: "Jo de tu no vull saber res. Busca't la vida." Mai ens hem trobat en aquesta situació.

En relació a la família extensa, en Aprodeme tenim tiets, avis, que denuncien la desconfiança cap a ells. És cert que són avis, que són gent gran, amb edat però amb recursos, amb salut, amb capacitat. I per contra, no són tinguts en compte com una alternativa pel menor en qüestió.

I en relació a la família biològica, es podria preguntar que, si bona part de les situacions que coneixem nosaltres responen a un problema de relació entre adults, ¿per què li fem pagar al menor aquest problema d'adults?

Un cas molt freqüent a Aprodeme és el de dones víctimes de violència de gènere, i que per si de cas l'administració li retira el seu fill o la seva filla. Són dones doblement víctimes.

Els errors del sistema no són errors puntuals. Tenim un sistema injust, un sistema que, pretenent evitar un dany el que fa, moltes vegades, és generar un altre encara més gran.

I tot això suportat en una organització molt complexa. Una organització on hi ha la DGAIA, ICAA, EAP, EAIA.... Això sí, moltíssimes sigles, fins a vint, on costa molt, per un ciutadà que no es mou en aquest àmbit, entendre on està.

I ens podem preguntar si, en un moment de racionalització de l'administració, té sentit, per exemple, una organització com l'Institut Català d'Acolliment i Adopció. Amb més de vuitanta

funcionaris, 14 milions d'euros de pressupost ordinari. Quan, les adopcions nacionals han baixat un 50%, les internacionals un 70 per cent, i l'acolliment familiar no acaba de funcionar.

¿Té sentit un organisme amb aquesta potència –no critico la funció, critico la potència de tot un organisme darrere un institut– per fer això?

És cert que no ajuda molt, i és un altre indicador de que alguna cosa està fallant, que en els últims deu anys hagin passat set directors o directores generals de la DGAIA.

I, davant de tot això, què proposem? Proposem que intervingui un jutge des del primer moment, el de la retirada. Com passa en altres àmbits.

Traslladar la consideració de desemparament a l'àmbit judicial, no a l'àmbit administratiu, on està ara. Si el desemparament comporta la separació d'un menor, estem parlant d'un dret fonamental de la persona, això ho ha de determinar un jutge. Si la decisió és sostraure aquest menor de la seva família perquè es considera que no pot estar, això ho ha de decidir un jutge.

Proposem un sistema que cregui en la família, en les seves potencialitats, que no es fixi només en el que no funciona.

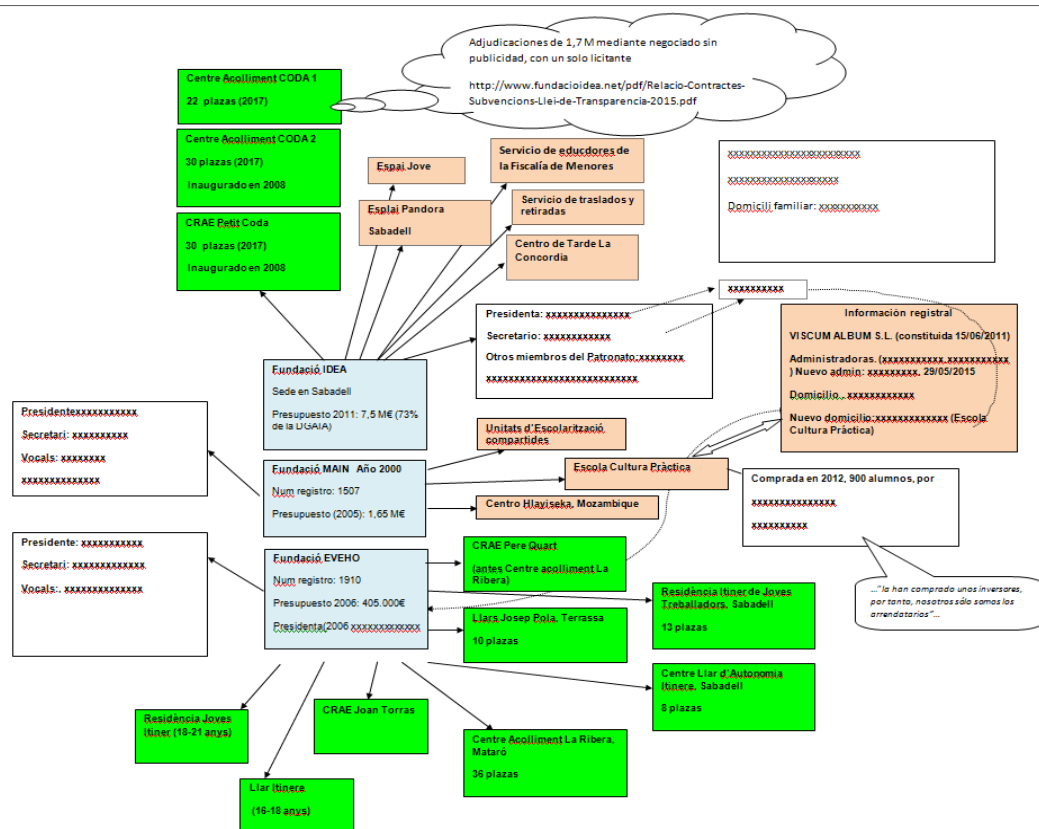
Que no faci pagar als nens els conflictes d'adults, que faci des les famílies d'acollida quelcom més que instruments.

Si fan una consulta ràpida per Google o entren a la nostra web, veuran que el nostre sistema genera desconfiança, fa por.

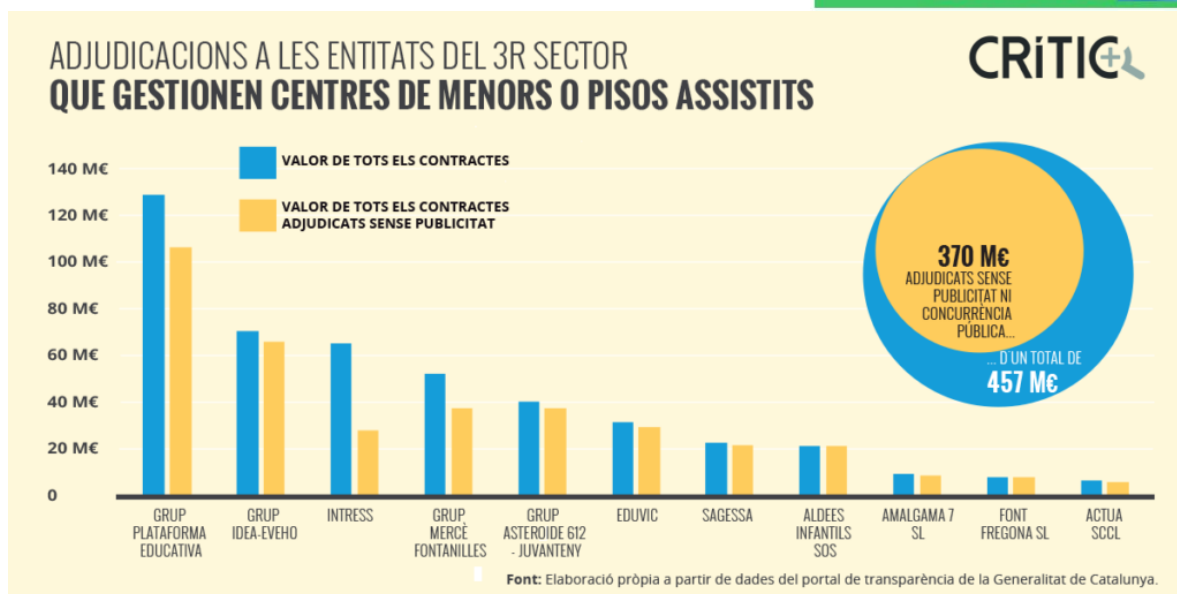
Això, com a societat, és terrible. Això no passa en els sistema sanitari, no passa en el sistema d'educació. La gent no diu: «Jo no vaig a l'hospital perquè m'han dit que en aquest hospital me maten». I els sistemes aquests tenen els seus errors, les seves mancances i les seves reclamacions, per descomptat. Però no generen por. El nostre sistema de protecció, ara, genera por.

Proposem establir mecanismes d'avaluació, de seguiment, de transparència, en definitiva. Tenim un sistema que no és transparent. Mireu l'exemple de quan hem demanat els reglaments de regim intern. Ni tan sols això és fàcil d'aconseguir.

Volem més transparència, màxim quan tenim una administració molt suportada pel sector privat. Bona part del tractament dels menors està traspasat al sector privat, més del 80 per cent, amb complicats i complexos entramats d'organitzacions.

Això que es mostra a la gràfica és un entramat d'uns quants centres privats, activitats diferents... I tot això està controlat per molt poca gent. .

Adjudicacions a diversos entramats privats de fundacions i altres entitats. En blau l'import total adjudicat. En taronja la part que ha estat adjudicada "sense publicitat"

Volem un canvi en el model, que passi de la intervenció, que és el que sap fer ara a la prevenció. Ara, tenim un model que sap fer molt bé una cosa, intervenir. Si detecta que s'han d'enviar els mossos d'esquadra a un col·legi, mentre s'avisen els pares perquè vagin a les oficines de la DGAIA, això està molt ben afinat a l'actual sistema.

Pensem que s'ha de canviar el model cap a un model que treballi més la prevenció, el suport a les famílies, sense deixar la intervenció quan sigui estrictament necessària.

Costa molt entendre que l'administració, o sigui, tots, preferim gastar-nos 4.000 euros o més en un menor en un centre internat, abans de destinar aquesta part, o molt menys, a donar suport a les famílies.

Sé que porto una realitat incòmoda, dura, dolorosa, però també porto solucions. Crec que portem solucions. Crec que ha arribat el moment de que aquest col·lectiu, el dels menors i les seves famílies, passin a primer lloc de l'agenda política.

És cert que la pressió social mediàtica d'aquests últims mesos, des dels documentals del *Sense ficció* i moltes més accions, ha generat aquest clima que deia al principi de tot, de que això s'ha de canviar.

Ens agradaria que aquest canvi comencés, però de veritat. En aquest Parlament es va crear una comissió, una comissió per estudiar tot això. Aquesta comissió, més enllà d'alguna reunió formal, encara no ha produït res, encara no ha fet res. Nosaltres com a Aprodeme, hem demanat poder

participar en aquesta comissió. No hem tingut ni resposta, tan sols, ni ens han contestat.

Diputades i diputats, els demano voluntat i consens, i que comencem ja d'una vegada aquest procés de canvi d'un sistema profundament injust com el que tenim ara.

Moltes gràcies.

Francesc Cárdenas
Parlament de Catalunya, 9 d'abril de 2019

